

ДОСЛІДЖЕННЯ ІЗ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

УДК 94 (476) “ХХ”

Оксана Валіон

ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ БІЛОРУСІ ВПРОДОВЖ 2006–2010 РР. У КОНТЕКСТІ ТЕНДЕНЦІЙ СВІТОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

У статті авторка досліджує проблеми модернізації й технологічного оновлення білоруських підприємств, стан і перспективи інноваційної діяльності, розробку й реалізацію інвестиційних проєктів у контексті підвищення конкурентноспроможності економіки Білорусі впродовж третьої п'ятирічки із урахуванням тенденцій світового економічного розвитку початку ХХІ ст.

Ключові слова: Білорусь, третя п'ятирічка, соціально орієнтована ринкова економіка, модернізація, інноваційна діяльність, інвестиційна політика, конкурентноспроможність.

Після розпаду СРСР кожна пострадянська держава утверджувалася в політичній, економічній сферах, здійснювала пошук власної національної ідеї. Не є винятком і Республіка Білорусь, яка із здобуттям незалежності, прагне знайти свій особливий шлях розвитку. Понад двадцять років пошуку національної ідеї призвів білорусів до переконання, що ця дефініція для них полягає у почутті патріотизму й гордості за країну. Предметом гордості є численні економічні підприємства, які вдалося зберегти й посилити, відомі у світі національні бренди, з якими асоціюється сучасна Білорусь, а також ефективна й послідовна соціальна політика, що є запорукою стабільності й добробуту держави. Соціально-економічна складова в білоруському шляху розвитку є пріоритетною. Нині білоруські товари завойовують нові позиції у світі, розширюючи географію білоруського експорту, а базові стандарти життя відзначаються багатьма європейськими і світовими міжнародними організаціями й товариствами.

Разом з тим, у сучасних умовах глобалізації й формування світової економічної системи, важливого значення набувають питання конкурентноспроможності національних економік, їх готовність до змін і нових викликів. У зв'язку з цим, на перший план у світовій конкуренції виходить торгівля високотехнологічними товарами й послугами. Відомо, що випуск якісного і конкурентноспроможного продукту залежить від рівня модернізації економіки, застосування новітніх технологій та розробки й реалізації ефективних інвестиційних проєктів. Коло даних проблем є особливо актуальними для Республіки Білорусь, оскільки характерною ознакою білоруської економічної моделі є її експортна спрямованість, а відтак – постійна увага держави до модернізаційних і технологічних процесів на виробництві. Через призму цих питань зупинимось на успіхах і проблемах третьої п'ятирічки – 2006–2010 рр., проаналізуємо важливі пріоритети “Програми соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на 2006–2010 рр.”, її теоретичну складову й практичну реалізацію із урахуванням світових економічних реалій початку ХХІ ст.

Історіографічна база в ракурсі сформульованої теми частково відображена в колективній монографії “Беларусь: Народ. Государство. Время” за редакцією доктора історичних наук, професора А. Коваленя, що була опублікована у 2009 р. в Мінську [1]. Праця розкриває історію Білорусі від найдавніших часів до наших днів, акцентуючи на місці, ролі, внеску і досягненнях білоруського народу в контексті європейської цивілізації. В одному із розділів книги на основі новітніх наукових публікацій і документальних джерел проаналізовано соціально-економічний розвиток Білорусі. Автори зазначають про те, що сучасний стан економіки Республіки Білорусь характеризується стабільністю, прискореним

зростанням добробуту білоруського народу й оновленням виробничого потенціалу. У праці стверджується, що каркас нової моделі соціально орієнтованої ринкової економіки переважно сформовано, відбувається поступове вбудовування в неї нових блоків та модернізація тих, що вже існують [1, с. 519]. Серед наукових робіт білоруських дослідників, у яких аналізуються проблеми модернізації й технологічного оновлення економіки республіки, варто виокремити розвідки І. Войтова [2], А. Панича [3], А. Данильченка [4]. Цінною в теоретичному плані для розробки досліджуваної теми стала стаття доктора економічних наук, президента НАН Білорусі у 2001–2010 рр. М. Мясниковича [5]. Проблеми третьої п'ятирічки, поміж інших питань, розкриває російський науковець Рой Медведєв у монографічному дослідженні “Александр Лукашенко. Контуры белорусской модели” [6]. 2006–2008 роки автор розглядає як загалом успішні для білоруської економіки, коли розроблялася низка нових програм із розвитку й підтримки малого й середнього бізнесу, приватизації та модернізації багатьох білоруських підприємств. Доволі детально Р. Медведєв охарактеризував стан білоруської економіки у кризовий 2009-й рік, зазначаючи, що Білорусь однією із перших у Європі вийшла із світової фінансово-економічної кризи [6, с. 221]. Важливе значення інвестиційної політики для світової економіки загалом і окремих країн зокрема, доводить російський дослідник А. Стриженко у статті “Глобализация мировой экономики: основные тенденции” [7]. Автор зазначає, що інвестиції є фінансовим інструментом, який забезпечує фінансування зростання і розвитку економіки будь-якої країни. Український науковець В. Денисюк опублікував роботу “Інноваційна діяльність у Республіці Білорусь: економічні показники, напрями активізації” [8], в якій проаналізував показники економіки та інноваційної активності у Республіці Білорусь у порівнянні з Україною та визначив напрями білоруської державної політики, що забезпечують підвищення рівня її соціально-економічного розвитку. На нашу увагу в контексті досліджуваної теми заслугове низка журнальних статей Ю. Лукашина про Білорусь, її економічний розвиток та соціальну політику [9; 10]. Джерельною базою дослідження стали документи офіційного характеру, зокрема, програми, відозви, концепції, постанови, доповіді керівництва держави, що розкривають основні засади соціально-економічної політики Білорусі у 2006–2010 рр.

Пошук власного шляху розвитку спонукав Республіку Білорусь до розробки перспективної моделі економіки, створення якої розпочалося після розпаду СРСР. З середини 1990-х рр. вибір отримав новий імпульс, вилившись у концепцію, що отримала назву соціально орієнтована ринкова економіка. Дана економічна система поєднує переваги ринкової конкуренції і ефективної системи соціального захисту, ідеї ринкового саморегулювання й державного управління. Кожної п'ятирічки білоруська економічна модель зміцнювалася, вдосконалювалася, збагачувалася новими характерними рисами відповідно до цілей і завдань, що лежали в основі комплексу стратегічних документів середньо- і довготривалої перспективи. Їх виконання доводить правильність обраного шляху, вірність базовим принципам формування соціально-економічної політики, готовністю до її корекції з огляду на зміни й виклики, що відбуваються у світі.

Основною нормативно-документальною базою для функціонування білоруської економічної моделі стало підписання й реалізація п'ятирічних планів соціально-економічного розвитку, затверджених рішеннями Всебілоруських народних зборів у 1996, 2001, 2006, 2011 рр., а також впровадження “Національної стратегії стійкого розвитку Республіки Білорусь до 2010 р.”, що була розроблена і схвалена урядом у 1997 р., та із 2004 р. – “Національної стратегії стійкого розвитку Республіки Білорусь до 2020 р.”. Відтоді держава послідовно реалізує соціально орієнтовану ринкову економіку, характерними рисами якої є поєднання переваг сучасного ринкового господарства із сильною системою соціального захисту.

Важливим етапом у формуванні білоруської економічної моделі було перше п'ятиріччя ХХІ ст. Виконання “Програми соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на 2001–2005 рр.” дало змогу перейти до стійкого економічного зростання, темпи якого

перевищували показники багатьох країн СНД і більшості європейських держав. У 2005 р. обсяги виробництва в промисловості збільшилися понад 50 %, в сільському господарстві – більш ніж на 25 %. Рентабельність реалізованої продукції (робіт, послуг) збільшилася із 7,8 % у 2001 р. до 13,5 % у 2005 р., знизилася частка збиткових організацій відповідно із 33,4 % до менш ніж 10 %. Зменшилося співвідношення запасів й середньомісячного об'єму виробництва промислової продукції з 63,8 % за 2001 р. до 51,9 % за 2005 р. Середньорічний приріст ВВП за цю п'ятирічку перевищив 7,3 %, що створило передумови й забезпечило майже дворазове зростання реальних грошових доходів, реальної заробітної плати і роздрібного товарообігу. Так, заробітна плата до кінця 2007 р. досягла 370 доларів США. Роздрібний товарообіг у 2007 р. порівняно із 1995 р. зріс у 8 разів. А загальна площа модернізованого житла за 2001–2005 рр. становила понад 420 тисяч метрів квадратних, що у 10 разів перевищило рівень 2000 р. [1, с. 520–524]. Можна навести і інші не менш важливі показники розвитку національної економіки Білорусі, проте всі вони свідчили про сприятливу соціально-економічну ситуацію в країні, створювали хороші передумови для успішної розбудови держави на подальшу перспективу.

Цілі, завдання, підходи й механізми на 2006–2010 рр. були обговорені на третій Всебілоруських зборах, що відбулися в Мінську, 2 березня 2006 р., і втілені у “Програмі соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на 2006–2010 рр.”. Основними пріоритетами соціально-економічного розвитку на дану п'ятирічку стали: всебічний гармонійний розвиток людини, формування ефективної системи охорони здоров'я; інноваційний шлях розвитку економіки, енерго- і ресурсозберігання; нарощення експортного потенціалу країни; розвиток агропромислового комплексу і суміжних галузей, соціальної сфери села; розвиток малих і середніх міст; житлове будівництво [11]. Серед основних завдань держави О. Лукашенко виділив кардинальне підвищення якості життя людей. У цьому контексті президент зазначив: “Ми повинні прагнути до того, щоб через п'ять років якість життя наших громадян довести до рівня, подібного до західноєвропейського. Чи реальне таке завдання? Реальне, якщо мати на увазі, що якість життя – це не лише зарплата, але й житло, освіта, доступна медична допомога, дитячі садки, гарантовані робочі місця, безпека громадян і багато іншого. За зарплатою ми, звичайно, ще не зрівняємося з Англією і Німеччиною, але за низкою інших параметрів ми це повинні зробити” [12]. При цьому основним лозунгом нової п'ятирічки проголошувався подальший розвиток держави для народу, а головною ідеєю – підвищення рівня конкурентноспроможності на основі модернізації економіки.

Для досягнення вказаних у Програмі цілей та завдань необхідно забезпечити: зростання реальних грошових доходів населення, в тому числі заробітної плати, пенсій, стипендій, і інших соціальних виплат; роботу органів державного управління на користь людини в цілях задоволення її потреб; сприятливі умови для інтелектуального, творчого, трудового, професійного і фізичного вдосконалення людини; випереджаючий розвиток сфери послуг, і перш за все освіти, охорони здоров'я, культури – основи вдосконалення людського капіталу; впровадження підвищеної системи соціальних стандартів у всіх сферах життя суспільства; здійснення заходів із поліпшення демографічної ситуації в країні; підвищення ефективності агропромислового комплексу, подальший розвиток соціальної інфраструктури села; інноваційну спрямованість розвитку економіки, дієвіший механізм стимулювання розробки і реалізації ефективних інвестиційних проектів і на цій основі підвищення рівня конкурентноспроможності економіки, включаючи структурну перебудову, техніко-технологічне переозброєння і реструктуризацію виробництв; розширення взаємовигідних економічних зв'язків із країнами ближнього і далекого зарубіжжя, перш за все з Росією, іншими країнами СНД, а також ЄС; національну безпеку країни [13]. Бачимо, що документ включав важливі сфери економіки й життєдіяльності суспільства.

Економічні орієнтири в статистичному розрізі на 2006–2010 рр. виглядали наступним чином: збільшення валового внутрішнього продукту у півтора рази, продукції промисловості – на 50 %, сільського господарства – на 40 %, об'ємів реалізації послуг населенню – на 60 %.

Реальні матеріальні прибутки населення, в тому числі заробітну плату, передбачалося підняти на 50–55 %, а інвестиції в основний капітал збільшити на 70 %. При цьому інфляція мала бути знижена до рівня не більше 5 % в рік.

У розвитку білоруської економіки впродовж третьої п'ятирічки виділяють три етапи: докризовий, кризовий, посткризовий. У докризовому часі – 2006–2008 рр., тобто, в перші три роки п'ятирічки, спостерігалися високі темпи зростання: середньорічні темпи приросту ВВП склали 9,5 %, продукції промисловості – 10,5 %, інвестицій в основний капітал – 23,8 %, реальної заробітної плати – 12,1 %. У 2009 р. світова фінансово-економічна криза негативно вплинула на соціально-економічний розвиток країни, відбулося уповільнення темпів зростання ВВП і заробітної плати порівняно із 2008 р. (темпи зростання ВВП склали 100,2 %, реальної заробітної плати – 100,1 %), зниження промислового виробництва (98 % до рівня 2008 р.). Особливо негативні наслідки кризи спостерігалися в сфері зовнішньоекономічної діяльності республіки: експорт знизився до 67,1 % порівняно із рівнем 2008 р. Дефіцит досяг 11,4 % від ВВП. 2009-й рік для економіки Білорусі був кризовим роком. В той же час завдяки своєчасно прийнятим антикризовим заходам і вживанню гнучкого державного регулювання економіки темпи падіння виробництва були меншими, ніж у інших країнах СНД. До кінця 2009 року вдалося припинити кризові процеси і в цілому в економіці вийти на незначний приріст ВВП [14]. Останній рік п'ятирічки характеризувався помітним економічним зростанням. Випуск промислової продукції збільшився на 11,3 %, сільського господарства – на 2 %. Приріст інвестицій в основний капітал за 2010 р. склав 16,6 %. Виробництво споживчих товарів у Білорусі за 2010 р. зросло на 13,1 %, в тому числі продовольчих – на 11,5 %, непродовольчих – на 15,2 %. Роздрібний товарообіг збільшився на 17,1 %. У 2009 р. ВВП у Білорусі зріс на 0,2 % після зростання на 10,2 % у 2008 році, а у 2010 р. зростання ВВП відбулося на 7,6 % порівняно із 2009 р. Хоча й на 2010-й рік президент затвердив цільове завдання із зростання ВВП на 11–13 % [15].

У цьому контексті варто зробити кілька зауваг. По-перше, складним для соціально-економічного розвитку Білорусі в даній п'ятирічці став 2007 р., коли відбулося підвищення світових цін на нафту і газ. Однак, як слушно зазначив Р. Медведєв, це було лише невелике гальмування у поступальному русі білоруської економіки [6, с. 26]. Набагато відчутнішим був вплив світової фінансово-економічної кризи, яка, відомо, почалася у вересні 2008 р., однак Білорусь вона охопила на початку 2009 р. 2008-й рік для економіки республіки був цілком успішним. А падіння цін на сировину (Росію криза вразила у другій половині жовтня 2008 р.) було лише вигідним для Білорусі. Крім того, її банківська система не була інтегрована в світову фінансову систему, тому “токсичних” активів у білоруських банках не було, як і не було боргів перед західними банками [6, с. 29].

Характерними ознаками негативного впливу фінансової кризи на економіку Білорусі стали: падіння продаж білоруських товарів й зниження попиту на продукцію, що було неприйнятним, оскільки білоруська економічна модель формувалася як модель експортно-орієнтованої економіки, при цьому частка експорту у формуванні ВВП країни становила близько 70 %. Тому, безумовно, всі зусилля керівництва держави були спрямовані на пошук заходів антикризового характеру. Серед них впроваджувалися наступні: розширення житлового будівництва з метою активізації внутрішнього ринку; разове проведення девальвації білоруського рубля на 20 %; створення на базі вузів і установ післядипломного навчання унітарних підприємств для здійснення “діяльності, що приносить прибутки”; заохочення підприємств, що збільшили об'єми виробництва; отримання кредитів, зокрема, з Китаю, МВФ та ін. [6, с. 202]. Безумовно, проблеми були і вони вирішувалися, але не за рахунок падіння виробництва, скорочення персоналу та врізання соціальних програм. Навіть у таких непростих умовах держава зберегла соціальну спрямованість, базові стандарти життя та зуміла до кінця 2009 р. вийти із складного кризового становища, а з 2010 р. – забезпечити помітне економічне зростання.

Олександр Лукашенко, виступаючи наприкінці 2009 р. із новорічним зверненням до народу, зазначив: “Ми прожили непростий рік. Наочно переконалися, як тісний світ,

наскільки міцно пов'язані країни й континенти. Варто обірвати одну із ниток, що їх зв'язують, – й починає лихоманити всю планету. Світова криза перевірила на міцність і білорусів. Вона лише загартувала нас. У черговий раз помилилися ті, хто передбачав нам неминучий занепад” [6, с. 220].

Пріоритетні напрямки “Програми соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на 2006–2010 рр.” враховували загальні світові економічні тенденції початку XXI ст., що характеризувалися розгортанням широкої інноваційної діяльності, зростанням прямих іноземних інвестицій, розвитку нових секторів економіки, покращенням рівня життя населення тощо. В зв'язку із експортною орієнтацією білоруської економіки, а відтак і тісною її інтеграцією у глобальну економічну систему, важливими завданнями нової п'ятирічки у Білорусі стали: питання модернізації й технологічного оновлення білоруських підприємств, створення інноваційної економіки, впровадження нових високотехнологічних виробництв, розробку й реалізацію ефективних інвестиційних проєктів у контексті підвищення конкурентноспроможності національної економіки.

Чільне місце у “Програмі соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на 2006–2010 рр.” відводилося промисловості, що забезпечує стійке функціонування інших галузей народногосподарського комплексу, задоволення потреб населення в товарах, визначає експортний потенціал країни, її економічну безпеку й обороноздатність. Промисловість країни впродовж 2006–2010 рр. розвивалася згідно із Концепцією і Програмою розвитку промислового комплексу Республіки Білорусь на 1998–2015 роки, в яких основною метою для даної п'ятирічки визначалося забезпечення стійких високих темпів зростання на основі модернізації, вдосконалення галузевої і технологічної структури виробництва і підвищення рівня конкурентноспроможності продукції, що випускається, перш за все, за рахунок кардинального поліпшення її якості [13].

При цьому головним вектором промислової політики у 2006–2010 рр. було посилення інноваційного шляху розвитку. У Посланні білоруському народові й Національним зборам президент зазначив: “Сьогодні на міжнародній арені відбувається перегляд принципів функціонування економічних систем. Досягає успіху та з них, що постійно оновлюється, вбираючи все краще із світового досвіду. В зв'язку з цим нам життєво необхідний якісний прорив у вітчизняній економіці. Що може його забезпечити? Перш за все – нова технологічна стратегія. Її складовими частинами повинні стати: структурні перетворення економіки, які передбачають домінування галузей, що виробляють продукцію з високою доданою вартістю; створення високотехнологічних виробництв, здатних запропонувати світу принципово новий вигляд товарів і послуг; формування ринкових стимулів для підвищення інноваційної активності всіх суб'єктів господарювання. Потрібна велика динаміка інноваційної діяльності. На світовому ринку сьогодні треба конкурувати високотехнологічними товарами і послугами” [2]. Безумовно, в пріоритетах підвищення конкурентноспроможності білоруської економіки акцент був обраний правильний, оскільки на сучасному світовому ринку успіх країні забезпечує не лише модернізація діючих запитуваних на зовнішніх ринках галузей і виробництв, а також створення нових наукоємних експорторієнтованих підгалузей і структур.

Важливу роль у економічному зростанні країни на основі інновацій відіграли прийняті у 2003 р. Програма структурної перебудови і підвищення конкурентноспроможності економіки Республіки Білорусь та у 2007 р. Державна програма інноваційного розвитку Республіки Білорусь на 2007–2010 рр. [16]. Ключовими векторами першої стали: модернізація галузей і виробництв білоруської економіки, дослідження й розробки на проривних напрямках науково-технічного прогресу, активізація інноваційної та інвестиційної діяльності, створення нових наукоємних виробництв, що займають важливу частку в експорті країни, розвиток сфери послуг, орієнтованої, перш за все, на зовнішні ринки (міжнародні перевезення, послуги зв'язку, іноземний туризм, вища професійна освіта, розробка програмного забезпечення тощо), розвиток галузей і виробництв, які забезпечують розвиток людського потенціалу (освіта, охорона здоров'я, культура) [6, с. 525]. Стратегічною

метою Державної програми інноваційного розвитку Республіки Білорусь на 2007–2010 рр. стало створення інноваційної, конкурентноспроможної на світовому ринку, наукоємної, ресурсо- і енергозберігаючої, екологічнобезпечної, соціально орієнтованої економіки, що забезпечує стійкий соціально-економічний розвиток країни і підвищення якості життя білоруського народу, а також побудова Національної інноваційної системи Республіки Білорусь як ефективної моделі генерації, поширення і використання знань, їх реалізація в нових продуктах, технологіях, послугах у всіх сферах життя суспільства [17]. Отже, документи передбачали модернізацію виробництв і підприємств, що діяли, а також створення, впровадження й розповсюдження наукоємних галузей промисловості як важливого показника переходу держави на інноваційний шлях розвитку, в основі якого – опора на широке використання результатів досліджень і розробок у виробництві.

Створення нових високотехнологічних виробництв та інтенсивне технологічне оновлення базових секторів економіки на основі новітніх технологій є найважливішою умовою успіху глобальної конкурентноспроможності Республіки Білорусь. У Посланні до білоруського народу і Національних зборів 23 квітня 2009 р. О. Лукашенко чітко визначив стратегію конкурентноспроможності країни на сучасному етапі розвитку: “Слід задіяти конкурентні переваги Білорусі, реалізувати всі без винятку можливості для переходу до інноваційної і наукоємної економіки. Наука і технологія на сучасному етапі зумовлюють модернізацію країни” [18].

Варто зазначити, що і в попередній п’ятирічці докладалися зусилля відносно активізації інноваційної діяльності в республіці. Так, кількість інноваційно активних підприємств у 2002 р. становила 325, у 2003 р. – 314, у 2004 р. – 292, а питома вага інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції за цей час зростала відповідно – 9,3 %, 10,5 %, 11,9 %, тоді як в Україні – 7,0 %, 5,6 %, 5,8 % [8, с. 38].

Однак Державна програма інноваційного розвитку Республіки Білорусь на 2007–2010 рр. була масштабнішою й охоплювала майже всі галузі народного господарства Білорусі – від атомної енергетики до виробництва медичного інструментарію. В межах її виконання було введено в експлуатацію 400 виробництв, що становило близько 50 % від запланованого, з них на проектну потужність введено близько 200. Упродовж 2008 р. введено в експлуатацію 242 об’єкти, з них 41 підприємство і важливе виробництво, 87 нових виробництв, а також модернізовано 114 виробництв на підприємствах, що діяли, створено понад 4000 нових робочих місць. Це дало змогу до 2009 р. виконати і перевиконати основні макроекономічні цільові показники в цілому по країні. Частка нової продукції у загальному обсязі продукції промисловості склала 16,0 % при плані 15,0 %, доля сертифікованої продукції – 70,3 % при плані 69 %, створено понад 1700 сертифікованих систем менеджменту якості при плані 1300. Обсяг зовнішньої торгівлі високотехнологічними товарами у 2008 р. зріс порівняно із 2007 р. на 109,1 млн доларів США (на 12,1 %) [18]. Крім того, витрати на технологічні інновації в промисловості Білорусі у 2008 р. склали 2,95 трлн крб., з них 61,3 % – за рахунок власних коштів організацій і підприємств. Також підвищувалася інноваційна активність промислових підприємств. Якщо у 2002 р. інноваційну діяльність здійснювали 325 білоруських підприємства, то у 2008 р. – 371. Інноваційно активні промислові організації кооперували зусилля із виконання досліджень і розробок переважно із суб’єктами в межах Республіки Білорусь (84,9 % від загальної кількості спільних проектів), країн-членів ЄС і інших країн Європи (7,9 %), Російської Федерації (7,2 %) [19]. У 2009 р. було введено в експлуатацію 213 виробництв й модернізовано 99. Впродовж 2007–2009 рр. в республіці створено чи модернізовано близько 10 тис. робочих місць [2]. Загалом на 1 серпня 2010 р. в Білорусі засновано 105 нових виробництв, модернізовано і реконструйовано 255 підприємств, що діяли, впроваджено 359 нових технологій [20].

Та попри зазначені успіхи спостерігалися й певні проблеми, що полягали в недостатній частці високотехнологічних товарів у загальному обсязі науково-технічної продукції, як і їх експорт – лише 2 % за останні роки. В структурі нових технологій продовжували домінувати

традиційні – 65–70 %, нові – становили 15–20 % і лише 5 % – принципово нові, тобто, конкурентноспроможні за кордоном. Це свідчить про те, що технології і науково-технічна продукція, котрі розроблялися в країні, переважно були зорієнтовані на внутрішній ринок [18]. З метою розробки подальших заходів із переходу країни на інноваційну економіку утверджено нову Державну програму інноваційного розвитку Республіки Білорусь на 2011–2015 рр., де серед перспективних завдань були наступні: зростання частки інноваційної продукції в загальному обсязі промислових товарів, збільшення зростання експорту високотехнологічних товарів і послуг та фінансових витрат на наукову, науково-технічну та інвестиційну діяльність тощо.

Маховик заходів відносно модернізації виробництва, випуску нових видів продукції було запущено. Чимало білоруських підприємств демонстрували високі темпи технологічного розвитку, залучення привабливих інвестиційних проектів, що впливали на випуск конкурентноспроможних товарів. Ще на третіх Всебілоруських зборах, у 2006 р., президент О. Лукашенко ставив цілком конкретні й реальні завдання, які полягали в тому, щоб “... питання підвищення конкурентноспроможності продукції за рахунок освоєння результатів наукових досліджень і розробок були в центрі уваги кожного підприємства” [12].

Серед промислових підприємств, що модернізувалися й оснащувалися за останнім словом техніки, був Мінський тракторний завод – один із найбільших у світі виробників автомобільної техніки. На підприємстві впродовж 2005–2010 рр. було реалізовано важливий інвестиційний проект, що здійснювався на усіх виробництвах автогіганту. Лише із 2007 до 2009 рр. у технічне переозброєння Мінського автозаводу було інвестовано понад 186 млн доларів США. Це дало змогу підприємству за роки третьої п’ятирічки (2006–2010 рр.) створити низку базових моделей принципово нового покоління автомобілів і автопоїздів, що відповідали вимогам стандартів Євро-3, Євро-4 і Євро-5. Відтак, продукція МАЗу відповідала сучасним екологічним вимогам, мала переваги за ціною й могла конкурувати із машинами провідних автовиробників [21].

Важливі зміни відбувалися і на “Білоруському автомобільному заводі”, де здійснювалося виробництво кар’єрних самоскидів високого технічного рівня, зокрема, вантажопідйомністю до 320 т, із оновленням продукції, що випускалася, не менше 25 % щорічно [22]. На наступну п’ятирічку в машинобудуванні республіки передбачено створення нових високотехнологічних і наукоємних виробництв з великою часткою доданої вартості, що збільшить частку інноваційної продукції та інноваційно активних організацій.

Важливе місце в промисловому виробництві Республіки Білорусь займають організації концерну “Белнафтохім”, продукція якого становить 30 % від загального обсягу промислового сектору країни [23]. Концерн був створений у 1997 р. і об’єднав 60 великих виробництв нафтової та хімічної галузей. Серед них відомі підприємства: “Білоруськалій”, “Гродно Азот”, “Гомельський хімічний завод”, “Нафтан”, “Мозирський нафтопереробний завод” та ін. На “Белнафтохімі” спостерігається позитивна динаміка обсягів випуску промислової продукції: з 1997 до 2005 рр. промислове виробництво збільшилося у понад 1,8 разів, а впродовж 2006–2010 рр. – у 1,5 рази. На “Белнафтохімі” здійснено понад 100 інвестиційних проектів. Загальний об’єм використання інвестицій в основний капітал за 2006–2010 рр. для реалізації програм розвитку організацій становив 16,8 трлн рублів, що у 3,4 рази більше порівняно із попередньою п’ятирічкою (4,9 трлн рублів) [23]. Зокрема, лише на Мозирському нафтопереробному заводі в технологічні процеси вкладають щорічно не менше 500 млн доларів США [10, с. В2]. І хоча в галузі присутні певні проблеми, що пов’язані, насамперед, із імпортом сировини для діяльності нафтохімічного комплексу, концерн “Белнафтохім” демонструє позитивні показники соціально-економічного розвитку.

Активно також проводилася модернізація електроенергетики Білорусі. У 2006–2010 рр. було реалізовано 21 проект, у тому числі модернізація енергоблоків на Лукомльській ГРЕС, Мінській ТЕЦ–3, Гродненській ТЕЦ–2, Лідській ТЕЦ. За цей час побудовано 6 міні-ГЕС і 3 ТЕЦ на місцевих видах палива, введено в експлуатацію понад 1,4 тис. котлоагрегатів на місцевих видах палива. Все це дозволило збільшити частку місцевих енергоресурсів із

16,8 % у 2005 р. до 20,5 % у 2010 р., заощадити за рахунок енергозберігаючих заходів понад 8,5 млн тон умовного палива, що складає 4,5 % від валового вжитку паливно-енергетичних ресурсів за п'ятирічку [20].

Білорусь є енергетично залежною державою, а енергетичні виклики, що стали актуальними у світовій економіці на початку ХХІ ст., підкреслювали значущість концепції енергетичної безпеки й диктували потребу модернізації електроенергетики республіки.

Серед інших заходів із технічного переозброєння й модернізації виробництва, що проводилися на провідних білоруських підприємствах у 2006–2010 рр., варто відзначити випуск 10 видів нової конкурентноспроможної продукції на РУПП “Барановичський завод автоматичних ліній”, таких як машина для бронювання волоконно-оптичних кабелів, автоматична лінія моделі ЛБ 0755 для відновлення й механічної обробки зношених деталей, візків, вантажних вагонів, низка спеціальних верстатів, у тому числі з числовим програмним управлінням для обробки великогабаритних литих деталей. Також ВАТ “Барановичський молочний комбінат” освоїв виробництво стерилізованого молока в упаковку Тетра Фіно Асептік, організував виробництво напівтвердих сирів. Крім того, ВАТ “Бархим” реалізував інвестиційні проекти “Модернізація процесу розфасовки рідких миючих засобів” та “Реконструкція ділянки товарів побутової хімії”. Не можуть не тішити модернізаційні успіхи на РУП “Барановичське виробниче бавовняне об'єднання”, на якому впродовж 2006–2010 рр. було встановлено понад 51 одиницю нового устаткування, розроблено і впроваджено у виробництво близько 250 нових зразків тканин, понад 500 нових малюнків для оформлення всіх груп тканин [24]. Такі заходи були спрямовані на випуск якісних і конкурентноспроможних білоруських товарів, їх реалізацію, як на внутрішньому ринку, так і поза його межами.

У рамках Державної програми розвитку радіоелектронної промисловості Республіки Білорусь на 2006–2010 роки “Телебачення, системи і засоби відображення інформації” ВАТ “Горизонт” і ВАТ “Витязь” розгорнули випуск LCD-телевізорів 26”, 32”, мультимедійних телевізорів для прийому аналогового і цифрового мовлення, цифрового телевізора. Так, LCD-телевізор 32” призначений для прийому радіосигналів й відтворення зображення і звукового супроводу телепередач за стандартами мовного телебачення MORT (DK) і МККР (BG, NICAM, A2) систем кольорового телебачення SECAM і PAL, цифрового мовлення за стандартом DVB-T, а також для відтворення в низькій частоті сигналів з системою колірності NTSC [25]. Орієнтація на розширення наукоємної сфери економіки відповідала актуальним світовим економічним тенденціям початку ХХІ ст., коли показником економічного успіху країни був випуск складних технологічних товарів, що вимагали значних капіталовкладень.

Вагому позицію у сфері наукоємного сектору в Білорусі займає НВО “Інтеграл”, що є одним із найбільших розробників, виробників і експортерів мікроелектронних компонентів у Центральній і Східній Європі. “Інтеграл” – це комплекс підприємств і конструкторських бюро, що забезпечують повний цикл створення виробів – від етапу проектування до серійного виробництва [26]. Корпорація підтримує зв'язки з відомими зарубіжними виробниками, забезпечує 60 % світових потреб у інтегральних схемах для годинників. На підприємствах “Інтегралу” проведено конверсію, впроваджено різноманітні нові, технічно складні вироби. За програмою “Імпортозаміщення” налагоджено випуск продукції, що раніше завозилася до Білорусі. Освоєно нові зразки медичної техніки: прилади контролю й діагностики, інкубатори для новонароджених, штучний клапан серця [27]. Підприємство вкладає чимало коштів у технічне переозброєння й модернізацію, зокрема, в січні 2012 р. обсяг інвестицій у основний капітал становив 1,3 млрд рублів [28].

До числа перспективних галузей наукоємного сектору Білорусі належить фармацевтична промисловість. У 2010 р. на четвертих Всебілоруських зборах О. Лукашенко зазначав: “Фармацевтична галузь стане однією із стратегічних галузей. Наша фармацевтика сьогодні відстала від світового рівня, нам потрібний революційний прорив. Для цього в країні є наукова і виробнича база” [29]. Сукупний асортимент фармацевтичної галузі

Білорусі перевищує 520 найменувань, серед яких найвищим попитом користуються десятки оригінальних медичних препаратів. Медикаменти випускають вісім підприємств, що входили до складу Білоруського державного концерну з виробництва й реалізації фармацевтичної та мікробіологічної продукції (концерн “Белбіофарм”) [8, с. 38]. Однак згідно із Указом Президента Республіки Білорусь від 11 серпня 2011 року № 360 “Про вдосконалення системи державного управління фармацевтичною промисловістю в Республіці Білорусь” було ліквідовано “Белбіофарм”. Замість концерну при Міністерстві охорони здоров’я Республіки Білорусь створено Департамент фармацевтичної промисловості [30]. Дана реорганізація спрямована на забезпечення єдиної державної політики в галузі розробки, виробництва й реалізації фармацевтичної продукції, підвищення її якості і конкурентноспроможності [31]. Структурні зміни спрямовані на посилення фармацевтичної галузі та збільшення обсягу білоруського експорту. Нині Республіка Білорусь щорічно імпортує медикаментів на 400 млн доларів США, ціни на які суттєво перевищують вартість їх білоруських аналогів.

З метою створення сприятливих умов для підвищення конкурентноспроможності галузей економіки Республіки Білорусь, що базуються на нових і високих технологіях, подальшого вдосконалення організаційно-економічних та соціальних умов проведення розробок сучасних технологій і збільшення їх експорту, залучення в цю сферу вітчизняних і зарубіжних інвестицій, декретом президента Республіки Білорусь від 22 вересня 2005 р. був створений Парк високих технологій (ПВТ) [32]. Основна діяльність Парку спрямована на розробку в Білорусі програмного забезпечення, інформаційно-комунікаційних та інших інноваційних технологій. Згідно закону, резиденти Парку високих технологій звільняються від: податку на прибуток, податку на додану вартість та митних зборів. Індивідуальний прибутковий податок для співробітників компаній-резидентів Парку має фіксовану ставку і складає 9 % [33]. Такі умови діяльності спрямовані на залучення вітчизняних і зарубіжних резидентів у ПВТ, котрими можуть бути зареєстровані юридичні особи й індивідуальні підприємці, що займаються фундаментальними й прикладними дослідженнями, експериментальними розробками та реалізують їх на практиці.

На 1 травня 2009 року в Парку високих технологій працював 61 резидент і здійснювалося 5 проектів у сфері нових і високих технологій. Близько половини компаній – резидентів ПВТ були зарубіжними інвесторами. За 2005–2008 рр. експорт програмного забезпечення компаній – резидентів ПВТ збільшувався щороку в середньому у 2 рази, а усього за три роки існування ПВТ експорт комп’ютерних програм збільшився майже у 10 разів. Частка експорту в загальному обсязі виробництва складає 87 %. Нині споживачами білоруського програмного забезпечення, створеного резидентами ПВТ, є відомі корпорації, такі як Peugeot, Mitsubishi, British Petroleum, Газпром, Reuters, British Telecom, Лондонська фондова біржа, Всесвітній банк, Coca-cola та інші, які відіграють важливу роль у сучасній світовій економіці [34].

Тому можемо погодитися із словами директора Парку високих технологій Валерія Цепкало, який зазначає, що глобалізація світової економіки нині – це реальна тенденція. І завдання Білорусі полягає в тому, щоб інтегруватися у ці процеси, зайнявши там гідне місце. Адже будівництво економіки знань є пріоритетом у республіці [35]. Здобутки у сфері високих технологій у Білорусі високо оцінив директор дослідницької і консалтингової компанії “Гартнер”, яка спеціалізується на ринках інформаційних технологій, Dr. Hamadou Toure. Він зауважив, що Білорусь у сфері випуску високотехнологічної продукції, є прикладом для інших країн СНД [36]. Безумовно, створення Парку високих технологій, розробка комп’ютерних систем, програмного забезпечення й інших інформаційних технологій, послужили вагомим поштовхом у підготовці висококваліфікованих ІТ-спеціалістів та розбудові наукоємного сектору республіки.

Отже, планомірні завдання із модернізації не лише окремих підприємств, а й цілих галузей білоруської економіки успішно виконувалися. Помітні зрушення відбулися на шляху створення інноваційної економіки в контексті актуальних завдань світового економічного

розвитку початку XXI ст. Зросла кількість високотехнологічної продукції, інноваційно активних виробництв і підприємств, що створювало хороше підґрунтя для розгортання наукоємних галузей економіки Білорусі на наступні роки та забезпечувало успіх країні у глобальній світовій економіці.

Оновлення білоруського промислово-виробничого потенціалу здійснювалося за участю вітчизняного та зарубіжного капіталу шляхом вкладання інвестицій, а також приватизації частини білоруських підприємств. Основний спосіб приватизації державних підприємств у Білорусі – перетворення їх у відкриті акціонерні виробництва з подальшим продажем акцій, що належать державі [1, с. 528]. Власне, проблема специфіки приватизаційних процесів у Білорусі вимагає окремого дослідження, зазначимо, що доволі активними темпами приватизація відбувалася у 2007–2008 рр. Серед великих приватизаційних операцій, що були проведені в той час, варто виокремити продаж 50 % “Белтрансгазу” російському “Газпрому” за 2,5 млрд доларів США та мобільного оператора “БеСТ” за 266 млн доларів США [37]. Пропозиції відносно приватизації білоруських підприємств, у першу чергу, надходили до Німеччини, Австрії, Китаю. Останній запропонував близько 2 млрд доларів США для розвитку наукоємних галузей республіки. По 300–400 млн доларів пропонували країни Перської затоки й Іран. При цьому білоруська сторона ставила умови збереження кількості робочих місць, рівня заробітної плати тощо. За кількістю заявок від потенційних інвесторів лідерами були нафтохімічна галузь, будівництво і сфера послуг [6, с. 28]. Однак, у подальшому, великою мірою, в зв’язку із світовою фінансово-економічною кризою, від масштабних приватизаційних процесів білоруське керівництво відмовилося. Проте дане питання, на нашу думку, надзвичайно актуальне, оскільки є суттєвою підтримкою для білоруського бюджету, сприяє оновленню виробничого потенціалу країни й випуску якісної і конкурентноспроможної продукції. Сподіваємося, що в найближчій перспективі приватизаційні процеси у Білорусі отримають новий імпульс.

У контексті проведення модернізації й технологічних змін важливе значення має інвестиційна політика держави. Російський науковець А. Стриженко зазначає, що прямі іноземні інвестиції в сучасній світовій економіці є глобальним феноменом, який сприяє припливу капіталу, ноу-хау і технологій, здійснюючи стабілізуючий вплив на економіку країн [7]. Білорусь – це країна із привабливим інвестиційним кліматом, в якій є мобільна, кваліфікована й відносно дешева робоча сила, транзитна орієнтація транспортної інфраструктури (вигідне геостратегічне розташування), технологічний рівень підприємств, готовність керівників виробництв до інновацій, регламент захисту навколишнього середовища, урядова підтримка і наявність інвестиційних пільг, послідовність дій фінансових інститутів, розвинена система освіти та ін. [38].

Одним із шляхів залучення іноземних і вітчизняних інвестицій, створення й розвитку нових технологій, розширення експорту продукції стало створення в Білорусі вільних економічних зон (ВЕЗ). У виробленні механізмів ВЕЗ Білорусь вивчала європейський і китайський досвід, знайомила з принципами й методами їх функціонування, аналізувала проблеми й перспективи розвитку ВЕЗ у республіці. Впродовж 1996–2002 рр. в країні було створено шість вільних економічних зон: “Брест”, “Мінськ”, “Гомель-Ратон”, “Вітебськ”, “Могильов”, “Гродноінвест”. Дані економічні утворення дають можливість підприємствам працювати на спеціальних пільгових засадах, в тому числі, зниження податкового, реєстраційного, митного навантаження тощо. Державні гарантії резидентам вільних економічних зон регламентовані законодавством Республіки Білорусь. Така модель територіально-господарського управління є ефективною, адже спрямована на економічне зростання регіонів країни за рахунок залучення інвестицій і нових технологій.

У 2005 р. на території ВЕЗ діяло 36 підприємств із 11 країн світу, на яких працювало 5,5 тис. чоловік. Загальна вартість реалізованих інвестиційних проектів становила 80 млн доларів США. Головними завданнями ВЕЗ на 2005–2010 рр. стали збільшення обсягів виробництва продукції, товарів і послуг, розвиток кооперації національних об’єктів господарювання, нарощення експортного потенціалу, темпів розвитку виробництв, які

заміщають імпорту продукцію, організація нових робочих місць із урахуванням пріоритетів структурно-інвестиційної політики РБ [8, с. 38].

Потрібно відмітити успіхи ВЕЗ у 2006–2010 рр. Так, на території ВЕЗ “Брест” на початок 2011 року було зареєстровано 69 підприємств-резидентів з 18 країн, обсяг вкладених інвестицій становив понад 700 млн доларів США (525 млн EURO). Серед основних країн-інвесторів: Росія, Німеччина, Польща. Сумарний обсяг продукції, що випускається, щорічно збільшується в 1,2 рази. У 2010 р. він становив близько 670 млн доларів США (500 млн EURO). Чималу роль ВЕЗ “Брест” відіграє в нарощенні експортного потенціалу регіону. Зовнішньоторговельний обіг у 2010 р. склав 700 млн доларів США (525 млн EURO). Нині на підприємствах ВЕЗ “Брест” працює понад 13 тис. чоловік. Серед підприємств економічної зони відомі в республіці та за її межами товариства: “Санта Бремор” (переробка морепродуктів, виробництво морозива), “Гефест-Техніка” (виробництво побутової газової та електричної техніки для кухонь), “Інко-Фуд” (переробка м’яса й виробництво м’ясних виробів), “СТиМ” (виробництво емалей і пластиків дорожньої розмітки, машин для нанесення дорожньої розмітки), “Інволюкс” (виробництво офісних меблів), “Вегас” (виробництво матраців усіх видів) [39]. Хороші показники демонструють і інші вільні економічні зони: реалізуються вигідні інвестиційні проекти, здійснюється співпраця із інвесторами з різних країн, впроваджуються сучасні технології й устаткування, що підвищує якість і конкурентноспроможність білоруської продукції, та сприяє її диверсифікації. Серед завдань, які необхідно підвищити в рамках діяльності ВЕЗ, варто назвати роботу із залучення прямих іноземних інвестицій, адже хоча і здійснювалися капіталовкладення, проте їх активність була недостатньою. Крім того, необхідно посилити застосування нових технологій, в першу чергу, в тих галузях, що орієнтовані на експорт.

Основним правовим документом, що визначає загальні умови здійснення інвестиційної діяльності в Білорусі, є Інвестиційний кодекс, прийнятий у 2001 р. Він спрямований на стимулювання інвестиційної діяльності й захист прав інвесторів на території республіки. Кодекс визначає гарантії не лише для національних інвесторів, а й регулює іноземні інвестиції на території країни. Зокрема, захищає права власності, забезпечує не менш сприятливі, ніж для національних інвесторів, умови діяльності, встановлює для них певні переваги у податковій, митній, валютній сферах. Стрижневим програмним документом, що визначає формування інвестиційної політики в Білорусі, – є Національна програма залучення інвестицій в економіку Білорусі до 2010 р., схвалена урядом у 2002 р., яка передбачає стратегію і механізми залучення внутрішнього і зовнішнього капіталу, а також містить законодавчі й організаційно-економічні заходи для створення сприятливого інвестиційного середовища. Метою Програми стало залучення в економіку країни, починаючи із 2003 р. не менше 1 млрд доларів США і до 2010 р. – понад 10 млрд [3].

Із 2002 р. для інвестиційної сфери республіки характерне динамічне зростання активності, що спостерігалось в промисловості, житловому будівництві, сільському господарстві й транспорті. Середньорічний приріст інвестицій в основний капітал у 2002–2007 рр. становив 15,6 % [1, с. 523].

Для третьої п’ятирічки темпи зростання інвестицій також відзначалися позитивною динамікою. Зокрема, у 2008 р. президент і уряд прийняли низку рішень, спрямованих на активізацію роботи ВЕЗ та надання нових можливостей для іноземних інвесторів [6, с. 51]. У кризовому 2009 р., коли в інших країнах були негативні показники, у Білорусі інвестиції в основний капітал зросли на 4,7 % [40]. На основі таблиці 1 [41] бачимо, що програмні завдання із інвестиційної діяльності за п’ятирічку були не лише виконані, а й дещо перевиконані: 232,3 % при прогнозі 198–215 %. Такі цифри пояснюються увагою держави у створенні сприятливих правових умов для захисту національних та іноземних інвестицій на території республіки.

Таблиця 1

Виконання завдань Програми соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на 2006–2010 рр.

Показники	2010 рік у відсотках до 2005 року в порівнянних цінах	
	програмні показники	фактичне виконання
ВВП	146–155	142,0
Продукція промисловості	143–151	147,2
Виробництво споживчих товарів	150–157	156,0
Інвестиції в основний капітал	198–215	232,3

Нині Білорусь продовжує вдосконалення роботи із залучення зарубіжних інвестицій, підвищення ефективності приватизаційних процесів і забезпечення взаємодії інвесторів з органами державного управління. З цією метою в республіці засновані – “Національне агентство інвестицій і приватизації”, що займається створенням позитивного інвестиційного іміджу країни, моніторингу та підтримкою реалізації інвестиційних проектів і приватизації держмайна, а також – Консультативна рада щодо зарубіжних інвестицій при Раді Міністрів Республіки Білорусь, яка складається із представників іноземних компаній, державних органів, наукових співробітників. Крім того, в країні розроблена і схвалена Національним банком і Радою Міністрів Стратегія залучення прямих іноземних інвестицій до 2015 р., що охоплює такі пріоритетні сектори залучення інвестиційної діяльності, як фармацевтика, біотехнології, нанотехнології, нові матеріали, інформаційні та комунікаційні технології [42].

Отже, модернізаційні та інвестиційні процеси тісно пов’язані із розвитком реального сектору економіки. Із таблиці 1 видно, що у 2010 рр. порівняно із 2005 р., продукція промисловості в Білорусі зросла до 147,2 %, тоді як програмні показники становили 143–151 %. Виробництво споживчих товарів склало 156,0 %, що відповідало завданням Програми соціально-економічного розвитку на 2006–2010 рр. (150–157 %). А ВВП у 2010 р. становив 142,0 % при прогнозі 146–155 %.

Бачимо, що в реалізації завдань третьої п’ятирічки відносно модернізації білоруських підприємств, інноваційного розвитку економіки, створення нових високотехнологічних виробництв та залучення іноземних інвестицій спостерігалися, як конкретні результати й здобутки, так і певні труднощі й проблеми, що цілком закономірно для розбудови сучасної економіки Білорусі, пошуку власного місця у світових економічних процесах на початку XXI ст.

До позитивів слід віднести те, що модель соціально орієнтованої ринкової економіки Республіки Білорусь довела свою дієвість й здатність забезпечувати стійку макроекономічну динаміку навіть в умовах світової фінансово-економічної кризи. Сукупність високих результатів за підсумками перших трьох років п’ятирічки і успішне посткризове зростання білоруської економіки дозволили виконати більшість з основних показників “Програми соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на 2006–2010 рр.”, про що засвідчує вищенаведена таблиця. Разом з тим, у ході її реалізації не вдалося повною мірою вирішити низку проблем, зокрема, збереглася недостатньо ефективна структура економіки, для якої все ще характерні високі імпортоємність, матеріаломісткість і енергоємність продукції, що випускається, а також відносно низька продуктивність праці. Наслідком цього є недостатня конкурентноспроможність продукції вітчизняного виробництва. Крім того, досить повільними темпами збільшувався об’єм залучення в економіку прямих іноземних інвестицій. Слабкою залишалася сприйнятливість підприємств і організацій до інновацій [43].

Проте однозначним є той факт, що Республіка Білорусь рухається в правильному напрямку, враховуючи позитивні аспекти й ризики глобалізації світової економіки.

Проведення модернізації й технологічного оновлення підприємств, розгортання інноваційної та інвестиційної діяльності є вагомими показниками економічного поступу країни. Успіхи й труднощі, що виникли в даних галузях упродовж 2006–2010 рр., свідчать про проблеми зростання молоді держави, потребу вдосконалення й корекції білоруської економічної моделі. Ті кроки, що зроблені в цьому напрямку, показують значний потенціал національної економіки, декларують готовність держави у пошуку відповідних підходів і механізмів для врегулювання означених питань на перспективу.

Список використаних джерел

1. *Беларусь: Народ. Государство. Время* / Нац. акад. наук Беларуси, Ин-т истории; редкол.: А. А. Коваленя и др. – Минск: Беларус. наука, 2009. – 879 с.
2. *Войтов И.* Будущее определяют инновации [Электронный ресурс] / И. Войтов. – Режим доступа: [http://belarus-economy.by/econom.nsf/all/F6D587E292B6E788C225776C00276AF0/\\$File/2.pdf](http://belarus-economy.by/econom.nsf/all/F6D587E292B6E788C225776C00276AF0/$File/2.pdf).
3. *Панич А.* Экономика Беларуси: анализ, состояние и перспективы [Электронный ресурс] / А. Панич. – Режим доступа: <http://www.nestor.minsk.by/sn/2004/29/sn42905.html>.
4. *Данильченко А.* Пять стратегических направлений развития экономики Беларуси [Электронный ресурс] / А. Данильченко. – Режим доступа: <http://ru.forsecurity.org/пять-стратегических-направлений-развития-экономики-беларуси>.
5. *Мясникович М.* Проблемы модернизации экономики Беларуси в контексте цивилизационного прогресса / М. Мясникович // Общество и экономика. – № 6. – 2003. – С. 22–37.
6. *Медведев Р.* Александр Лукашенко. Контуры белорусской модели [Электронный ресурс] / Р. Медведев. – М., 2010. – 320 с. – Режим доступа: http://fondknig.com/2011/07/31/aleksandr_lukashenko_kontury_belorusskoj_modeli.html.
7. *Стриженко А.* Глобализация мировой экономики: основные тенденции [Электронный ресурс] / А. Стриженко. – Режим доступа: http://elib.altstu.ru/elib/books/Files/pa2000_3/pages/34/pap_34.html.
8. *Денисюк В.* Інноваційна діяльність у Республіці Білорусь: економічні показники, напрями активізації / В. Денисюк // Проблеми науки. – 2006. – № 9. – С. 34–42.
9. *Лукашин Ю.* Другая Белоруссия: полгода спустя / Ю. Лукашин // Ежедельник 2000. – № 48(584). – 2011. – 2 грудня. – С. В1, В4.
10. *Лукашин Ю.* Валентин Величко: “Гордость за страну – это наша национальная идея” / Ю. Лукашин // Ежедельник 2000. – № 26(612). – 2012. – 29 червня. – С. В, В2, В3.
11. *Последний год пятилетки: выполнение решений третьего Всебелорусского народного собрания (предварительные итоги работы народного хозяйства Республики Беларусь в 2006–2010 гг.)* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.stolbtsy.minsk-region.by/.../000190_358326_EDI_sentjabr_2010g.doc.
12. *Доклад Президента Республики Беларусь А. Г. Лукашенко на третьем Всебелорусском народном собрании* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.president.gov.by/press43747.html>.
13. *Программа социально-экономического развития Республики Беларусь на 2006–2010 годы* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: armenia.mfa.gov.by/.../programma%20s-e%20razvitiya%202006-2010_516.doc.
14. *Проект основных положений Программы социально-экономического развития Республики Беларусь на 2011–2015 годы* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.belta.by/ru/all_news/economics/Projekt-osnovnyx-polozenij-Programmy-sotsialno-ekonomicheskogo-razvitiya-Respubliki-Belarus-na-2011-2015-gody_i_531148.html.
15. *ВВП Беларуси в 2010 г. вырос на 7,6 %* – Белстат [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.interfax.by/news/belarus/86028>.
16. *Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 25 апреля 2007 г. № 523 “Об утверждении плана реализации Государственной программы инновационного развития Республики Беларусь на 2007–2010 годы”* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://lawsby.narod.ru/razdel5/num2/5d25216.html>.
17. *Пятилетка инноваций* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://belarus-economy.by/econom.nsf/all/2D14D9247CD7EFB4422572BC0035BF69/\\$File/14.pdf](http://belarus-economy.by/econom.nsf/all/2D14D9247CD7EFB4422572BC0035BF69/$File/14.pdf).
18. *О проекте концепции Государственной программы инновационного развития Республики Беларусь на 2011–2015 гг.* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://belisa.org.by/ru/izd/stnewsmag/3_2009/art1_12_2009.html.
19. *Инновационный путь развития Беларуси* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.philosophy.by/belarus-eu/a_274_r.html.
20. *Основные положения программы социально-экономического развития Республики Беларусь на 2011–2015 годы* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://law.sb.by/1002/>.
21. *МАЗ: пятилетие техпрогресса* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.ng.by/ru/issues?art_id=52594.
22. *Беларусь. Инновации. Проекты* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://inovations.belta.by/ru/09-1.html>.
23. *Каждый третий рубль... в общем объеме промышленной продукции страны дает “Нефтехим”* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://belchemoil.by/news/2012/3/12-13.pdf>.
24. *Последний год пятилетки: выполнение решений третьего Всебелорусского народного собрания (предварительные итоги работы народного хозяйства Республики Беларусь в 2006–2010 гг.)* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.barsu.by/departments/.../p11.doc.
25. *Будущее за цифровым телевидением* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.minprom.gov.by/novost?News_ID=448.
26. *ОАО Интеграл* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q>.
27. *Основные направления промышленности* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.president.gov.by/press23885.html>.
28. *“Интеграл” в январе заработал на экспорте 5,4 млн долларов* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://telegraf.by/2012/02/integral-v-yanvare-zarabotal-na-eksporte-5-4-mln-dollarov>.
29. *Фармацевтическая отрасль должна стать одной из структурообразующих в экономике – президент* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.interfax.by/news/belarus/84107>.
30. *Белбиофарм теперь в прошлом* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://medrede.com/2011/10/31/belbiofarm-terep-v-proshlom/>.
31. *В Беларуси ликвидируется концерн “Белбиофарм” и создается Департамент фармацевтической промышленности* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://webcache.googleusercontent.com/search>.
32. *Декрет Президента Республики Беларусь 22 сентября 2005 г. № 12 о парке высоких технологий* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=pd0500012&p2=%7BNRPA%7D>.
33. *Парк высоких технологий* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.park.by/?lng=ru>.
34. *Парк высоких технологий* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://export.by/bel_info/o_belarusi/obschaya_informaciya5/nauka_i_obrazovanie4/nauchnii_potencial_belarusi67f/park_visokih_tehnologii1a.html.
35. *Интервью с директором Парка высоких технологий Валерием Цепкало* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ctv.by/новости>.
36. *Belarus Hi Tech Park* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.park.by/>.
37. *Скиба А.* Приватизация в Беларуси и участие малого и среднего бизнеса в ее проведении [Электронный ресурс] / А. Скиба. – Режим доступа: <http://www.research.by/webroot/delivery/files/pdp2011r04.pdf>.
38. *Инвестиции в Беларусь* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.business-valley.org/ru/investment-giude-ru/investments-belarus-ru.html>.
39. *Свободные экономические зоны* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.belarus-project.by/page/svobodnye-ekonomicheskie>.

zony. 40. *Материал* для информационно-пропагандистских групп [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.bru.mogilev.by/university/vospitanie/sep_2010.pdf. 41. *Об утверждении* Программы социально-экономического развития Республики Беларусь на 2011–2015 годы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=P31100136&p2=%7BНРРА%7D>. 42. *Инвестиционные возможности* Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.president.gov.by/press29505.html>. 43. *Программа* социально-экономического развития Республики Беларусь на 2011–2015 гг. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=P31100136&p2=%7BНРРА%7D>.

Оксана Валион

ПРОБЛЕМЫ МОДЕРНИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ БЕЛАРУСИ НА ПРОТЯЖЕНИИ 2006–2010 ГГ. В КОНТЕКСТЕ ТЕНДЕНЦИЙ МИРОВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

В статье автор исследует проблемы модернизации и технологического обновления белорусских предприятий, состояние и перспективы инновационной деятельности, разработку и реализацию инвестиционных проектов в контексте повышения конкурентноспособности экономики Беларуси на протяжении третьей пятилетки с учетом тенденций мирового экономического развития начала XXI ст.

Ключевые слова: Беларусь, третья пятилетка, социально ориентирована рыночная экономика, модернизация, инновационная деятельность, инвестиционная политика, конкурентноспособность.

Oksana Valion

THE PROBLEMS OF BELORUS ECONOMIC MODERNIZATION IN 2006–2010 IN THE CONTEXT OF WORLD ECONOMIC DEVELOPMENT

In the article the author investigates the problems of modernization and technological renewal of Belarus enterprises as well as the prospects of innovation, development and implementation of investment projects in the context of increasing competitiveness of Belarus economy during the third five-year plan fulfillment and taking into account the trends in world economic development at the beginning of the 21st century.

Key words: Belarus, third five-year plan, socially oriented market economy, modernization, innovation, investment policy, competitiveness.